

Effektmåling av stiftelsers bidrag

Caroline D Ditlev-Simonsen, Professor, Leder BI senter for stiftelser
Handelshøyskolen BI, caroline.d.ditlev-simonsen@bi.no

Interessen for å evaluere effekt av ideelle tiltak er økende. Det er ikke bare blant nasjonale og internasjonale institusjoner og stiftelser målingen av samfunnseffekter har fått økt interesse. Bedrifter arbeider også for å måle resultater utover de rent økonomiske. Veksten i interessen for bedrifters samfunnsansvar (CSR) og ikke finansiell rapportering har vokst dramatisk¹. Verktøy for dette formål omfatter måling av miljø og sosiale effekter av daglig drift. Global Reporting Initiative (GRI), AA 1000, Carbon Disclosure Project, Social Accountability International (SAI) er noen eksempler på slike verktøy. Institusjoner som Verdensbanken og NORAD har lenge arbeidet med å utvikle indikatorer for å overvåke effekten på flere nivå av de prosjektene de støtter². (For nærmere informasjon om bedrifters forhold til ideelle tiltak, se Bedrifter støtte til frivillige organisasjoner (NGOer), *Praktisk økonomi&finans*, 1/2010, side 90-98)

Til tross for omfattende arbeid på området, kan vi ikke si at det eksisterer en enkel og felles akseptert fremgangsmåte å måle ikke-økonomiske effekter av sosiale tiltak. Noe av grunnen er at det er ulike oppfatninger av hva som skal prioriteres. Er det for eksempel viktigere at 1500 unge lærer å svømme og blir trygge i vannet, eller er det viktigere at mobbing blant 3000 elever reduseres og at barn dermed føler seg tryggere? I tillegg er det vanskelig å kvantifisere hva som er oppnådd. Hva er måleenhet for den positive effekten av at 7000 barn mestrer svømming eller ikke blir mobbet?

Trygghet og helse er tema det arbeides med å finne måleinstrumenter til både nasjonalt og internasjonalt. Sitglitz Commission on the Economic Performance and Social Progress, OECD Better Life Index og UN Human Development Report er en av aktørene her. I OECD sin Your Better Life Index³ benyttes 11 indikatorer til å måle og sammenligne "lykke" i ulike land. Disse 11 indikatorene inkluderer også "Health" og "Safety". OECD måler Helse gjennom forventet levetid og selvrapportert helse (Life expectancy og Self-reported health) og Sikkerhet gjennom antall drap og overfall (homicide and assault).

Utfordringen er at det er mange måter å måle effekt på, og resultatet igjen avhenger av hvor mange variabler som inkluderes. Mens OECD Your Better Life Index benytter fire enkle indikatorer til å måle helse og sikkerhet, benytter andre initiativ mange flere indikatorer, og prosessen blir derfor mye mer omfattende, men ikke nødvendigvis riktige.

SROI (Social Return on Investment) er en måte å måle samfunnsmessige effekter av initiativ. The SROI Network er en organisasjon som arbeider med dette. Denne organisasjonens fremgangsmåte for å måle den sosiale effekten av initiativ er bygget på syv prinsipper; 1. Involvere interessenter, 2. Forstå hva som endres for interessentene, 3. Sette verdi på det som betyr noe, 4. Bare inkludere det som er materielt, 5. Ikke overdrive, 6. Være åpen og 7. Verifisere resultatet⁴. Dette er sentrale elementer når samfunnseffekt av initiativ skal måles.

Allikevel blir SROI Network sin anbefaling i praksis ofte svært omfattende. Eksempelvis resulterte SROI Network sin vurdering av Workwise⁵ (et initiativ som går ut på å trene personer med mentale problemer å integreres i arbeidslivet) i en 46 siders rapport det tok 10 dager å utforme. Konklusjonen

¹ Ditlev-Simonsen, C. D. 2010. 'Historical account of key words in non-financial report titles A review of FT 500 corporations from 1989-2007.' *Issues in Social and Environmental Accounting (ISEA)*, Vol 4. No. 2.

² Norad 2010. 'Skjema for rapport og regnskap' av 12.03.2010.

³ <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

⁴ <http://www.thesroinetwork.org/what-is-sroi> (Involve stakeholders, Understand what changes, Value the things that material, Do not over-claim, Be transparent, Verify the result)

⁵ Workwise, The SROI Network, Accounting for value, March 2010

av prosjektevalueringen av Workwise var at hver £1 investert resulterte i mellom £2.47 og £3.09 i sosial verdi. Selv om en slik konkret verdsetting av den sosiale effekten av investeringen kan virke besnærende, er nok ikke alle nødvendigvis enige om at fremgangsmåten som er benyttet er riktig (altså om de rette variablene er med i modellen). For de fleste stiftelser og ideelle organisasjoner i Norge vil en slik vurdering være for omfattende, dyr og arbeidskrevende. Utfordringen er å finne en måte å måle på som ligger et sted mellom OECD sin "enkle" og SROI sin svært omfattende fremgangsmåte.

Før man prøver å måle samfunnsnyttene av ideelle tiltak, bør den faktiske effekten av prosjektet måles i forhold til det som var målet. Dette høres jo ganske logisk ut, samtidig er det svært mange prosjekter som ikke går gjennom slik en prosess. Dog er det svært viktig å sikre at en slik måling blir enkel å gjennomføre, og ikke et nytt "skjemavelde".

For å gjennomføre en effektmåling av støtte er det fire sentrale elementer å ta hensyn til:

1. Ha et klart mål
2. Gjennomføre en kvantitativ vurdering
3. Gjennomføre en kvalitativ vurdering blant interessenter
4. Verifisere resultat

Ha et klart mål

Prosjekter bør ha et klart mål. Når man har det er det lettere å måle til hvilken grad målet faktisk blir nådd. *Hvor mange barn skal lære å svømme?, Hvor mange skal familiemeglingen nå? og Hvor mange skal benytte det nye skiløypenettet?* er eksempler på relevante spørsmål å stille før prosjektet begynner.

Gjennomføre en kvantitativ vurdering

Etter prosjektets avslutning kan det gjennom en kvantitativ undersøkelse avdekkes til hvilken grad det konkrete målet ble nådd. *Hvor mange lærte å svømme?, Hvor mange familier ble det meglet i?, Ble det noen endring i bruk av skiløypenettet?* er eksempler på målbare enheter.

Gjennomføre en kvalitativ vurdering blant interessenter

For å vurdere effekten av støtten er det viktig å spørre de denne faktisk var myntet på (altså interessentene), ikke bare de prosjektansvarlige. *Hva syntes barna (og foreldrene) om svømmeundervisningen?, Hva synes familiene om meglingen? og Hvem benyttet det nye løypenettet - og var det disse det var myntet på? Hvordan kunne resultatene av disse initiativene blitt enda bedre?* Dette er spørsmål det er viktig å stille.

Interessentenes vurdering er kanskje det viktigste steget når effekten av et tiltak skal vurderes. Interessentenes vurdering er også en forutsetning for å kunne kvantifisere den samfunnsmessige effekten av initiativet. Det er en kjent sak at initiativ med gode intensjoner ikke alltid har den ønskede effekten, og dette er noe alle parter kan lære av. Det er ikke nødvendigvis noe "galt" i ikke å nå prosjektets mål, men det er viktig å lære fra erfaringene og dele denne erfaringen.

Verifisere resultatet

Mange stiftelser kan ønske å sjekke om de rapporterte resultatene faktisk stemmer. Da kan det gjennomføres stikkprøver. Dette bør i så fall prosjektansvarlig orienteres om i forkant. Igjen er det viktig å lære av og dele erfaring innen verifisering.

Dagens utfordringer – noen eksempler

Norge står overfor mange samfunnsmessige utfordringer der ideelle tiltak kan bidra. Hva som er ansett som de største utfordringene blant befolkningen endrer seg fra år til år. Når det gjelder antall personer utfordringene omfatter er følgende noen eksempler på status på forskjellige områder de siste årene.

"Kun en av fem voksne (20-85 år) tilfredstilte anbefalingene om minimum 30 minutter moderat aktivitet per dag".⁶

"Tallene for hvor stor andel av befolkningen som har hatt en lidelse i løpet av de 12 siste månedene, varierer fra cirka 10 til cirka 33 prosent".⁷

"Om lag halvparten av voksne menn på 40 og 45 år er overvektige, i tillegg har 15-18 prosent fedme, vurdert etter KMI-verdier. Andelen kvinner med overvekt er noe lavere. Også i andre aldersgruppene er det en høy andel med overvekt eller fedme".⁸

"Basert på resultater fra undersøkelsene etter 2000 kan vi si at om lag 20% av menn og 17% av kvinner hadde fedme rundt 2005".⁹

"Fedme koster 38 milliarder kroner. Fedmen koster de nordiske samfunnene omkring en prosent av BNP i året, det tilsvarer 38 milliarder kroner".¹⁰

"Eller for å si det på en annen måte så koster kriminaliteten i samfunnet fordelt på nordmenn fra 16 år 21-22 000 kroner i gjennomsnitt pr år. Dette er beløp vi betaler over skatteseddelen, til forsikringsselskap, samt egne utgifter til forebygging og tap. Bakgrunnen for denne konklusjonen er flere estimater som er minimumsanslag. I stortingsmelding nr 23 (1991-92) fant Justisdepartementet at kriminalitet koster det norske samfunn 38 milliarder kroner, tilsvarende 53,9 milliarder kroner i 2009. I dette beløpet var menneskelige lidelser ikke inkludert."¹¹

"Pr. 31. desember 2011 var antallet personer med uførepensjon 306 700."¹²

"Den gjennomsnittlige uførepensjonen er på 184.222 kroner utgjør den enorme mengden en massiv bolk av landets utgifter. I Statsbudsjettet foreslås det bevilget 58.743 millioner kroner på uførhet. Det er en økning i forhold til saldert budsjett 2011 på 2.629 millioner kroner, tilsvarende hele 4,7 prosent."¹³

⁶Folkehelseinstituttet; *For lite fysisk aktivitet – en av Norges største helseutfordringer*
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5565&MainArea_5661=5565:0:15,2686:1:0:0::0:0&MainLeft_5565=5544:89311::1:5569:1::0:0

⁷Folkehelseinstituttet, *Psykiske plager og lidelser – faktaark med helsestatistikk*
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0::0:0&MainLeft_5648=5544:42699::1:5647:32::0:0

⁸Folkehelseinstituttet, *Overvekt og fedme hos voksne, Kroppsmasseindeks*
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_6039&MainArea_5661=6039:0:15,4576:1:0:0::0:0&MainLeft_6039=6041:70834::1:6043:19::0:0

⁹Folkehelseinstituttet, *Overvekt og fedme hos voksne – faktaark med statistikk*
http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0::0:0&MainLeft_5648=5544:44465::1:5647:30::0:0

¹⁰E24, 2008, *Fedme koster 38 mrd. kroner* <http://e24.no/naeringsliv/fedme-koster-38-mrd-kroner/2619966>

¹¹Bakke, Jostein (2011). *Kriminalitetens kostnader. En undersøkelse om tyverikriminalitets kostnader og et anslag over kriminalitetens kostnader*. Forskningsrapport fra Politihøgskolen i Oslo, side 13

¹²NAV, *Uførepensjon – statistikknotater*
<http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Jobb+og+helse/Uf%C3%B8repensjon/Uf%C3%B8repensjon/Uf%C3%B8repensjon+-+Statistikknotater.805322797.cms>

¹³Ravnaas, 2012, N R, E24, *Jens har mistet fullstendig kontroll*, <http://www.na24.no/article3389032.ece>